

مقدمه مؤلف

تقدیم به دخترم بهار که
صبورانه نبودن‌هایم را تحمل
کرد و هم‌سرم که همواره
پشتیبان من است

سخن نخست

بار الها سپاس بیکران تو را از اینکه مشمول رحمت بی‌دریغ تو هستیم و همواره چتر لطف و عنایت بی‌نهایت تو بر ما سایه‌ی مهر خود را گسترده است. نخست آنکه بسیار خرسندم که با تألیف این کتاب به من توفیق خدمتگزاری به نسل جوان و آینده‌ساز ایران اسلامی داده شده است. نیک می‌دانیم نگارش کتابی که همسو با برنامه‌های آموزشی، علمی و تربیتی آموزش و پرورش که بتواند موجب ارتقای سطح علمی و یادگیری دانش‌آموزان شود، کاری دشوار است. دانش‌افزایی دانش‌آموز باید در مسیری هدایت شود که منابع آموزش تکمیلی موجب پرورش، تقویت و گسترش مهارت‌های اساسی او شده و به فراگیری پایدار برسد.

ما در این کتاب کوشیدیم...

- شوق و انگیزه را در دانش‌آموز برای پرورش و تقویت مهارت‌های پایه ایجاد کنیم؛
- مهمتر آنکه ساختار کتاب و بیان محتوا را بر توضیح ساده، دقیق و علمی منسجم استوار سازیم؛
- ساختاری بدیع با تمرین‌های آموزش‌محور و خلاّقانه ارائه کنیم؛
- همسو و متناسب با مطالب کتاب، جذابیت‌های گرافیکی بدیع ارائه کنیم که به فهم و درک بهتر محتوا کمک کند؛
- از آزمون‌های مختلف و نیز آزمون عملکردی که با وسواس و دقت آماده شده، استفاده کنیم.

دانش‌آموزان پرتلاشم...

ادبیات مادر همه‌ی دروس است، زیرا همه‌ی علوم به وسیله‌ی زبان منتقل می‌شود. علت اینکه برخی دانش‌آموزان از فهم مطالب علمی عاجزند، فقط ضعف پایه‌ی درسی یا نقص درک و فهم آنان نیست بلکه به این سبب نیز می‌تواند باشد که زبان ارائه‌ی مطالب را نمی‌فهمند. یادگیری درس فارسی می‌تواند در یادگیری بیشتر دروس دیگر به شما کمک کند. امروزه افرادی در جامعه موفق‌تر هستند که توانسته‌اند از ابزار مهم زبان و طرز بیان و نیز قلم خوب خود استفاده کنند.

دلیل متفاوت بودن این کتاب آن است که تلاش کرده‌ام علاوه بر مطالبی که در کتاب درسی شما گنجانده شده، موضوعاتی را آموزش دهم که به درک بیشتر دروس به شما کمک کند. به یقین می‌گویم اگر مطالب این کتاب را با دقت بخوانید و علاوه بر آن تمرینات آن را به درستی حل کنید می‌توانید در سال‌های دیگر نیز از آموخته‌های خود استفاده کنید.

توصیه می‌کنم آموزش‌های تصویری کتاب را که به صورت فایل‌های QR آمده و در اختیار شما قرار داده شده است با دقت فراوان ببینید و یادداشت‌برداری کنید تا به فراگیری هرچه بیشتر شما کمک کند.

در این کتاب چه خبر است؟

بیا بریم درس: در این قسمت شما با مباحث مربوط به درس و خارج از کتاب درسی (اما همسو با اهداف آموزش کتاب) آشنا می‌شوید. تمرین برای تسلط به تثبیت مطالب در ذهن شما کمک می‌کند.

کارگاه شعر و ادب: تعریف شعر و هرچه که مربوط به آن است در این قسمت می‌آموزید. با حل تمرین‌های آن می‌توانید به این بحث تسلط پیدا کنید.

فارسی را درست بنویسیم: به عنوان یک فارسی‌زبان، خوب است که فارسی را بدون غلط بنویسیم. در این قسمت سعی کرده‌ام شما را با گوشه‌ای از مهارت‌های درست‌نویسی آشنا کنم.

گردونه‌ی کلمات: با حل تمرینات گردونه‌ی کلمات در نوشتن املا تبحر پیدا می‌کنید.

آرپه‌های ادبی: درباره‌ی آرپه‌های ادبی مثل مناظره، جناس، تلمیح، کنایه و... توضیحاتی داده شده و تمریناتی برای بهتر آموختن شما گنجانده‌ام. **دنیای بزرگان:** درباره‌ی شعرا و ادبای ایران زمین مطالب خواندنی برای شما گردآوری شده است.

خلاقیت و تقویت حافظه: با حل تمرینات مربوط به تقویت حافظه و جدول می‌توانید تمرکز خود را بیشتر کرده و حافظه‌ی خود را تقویت کنید. **نویسنده‌ی خلاق:** ضمن یادگرفتن اصول نگارشی و نوشتن، می‌توانید با استفاده از ذهن خلاق خود متنی زیبا بنویسید.

تمرین کن و بهتر بیاموز: این تمرینات به تثبیت مطلب در ذهن شما کمک می‌کند.

تمرین‌های چالشی: شما را برای یافتن پاسخ سؤالات به چالش وامی‌دارد و این تمرینات توجه شما را به مطالب درس جلب می‌کند.

تمرین برای تسلط: به شما کمک می‌کنند تا به سؤالات مشابه سؤالات درسی در هر جا و هر متنی به راحتی پاسخ دهید. **سؤالات تستی:** سؤالاتی را شامل می‌شوند که نیاز به دقت و توجه بیشتر شما دارند.

آزمون دوره‌ای: با حل این آزمون‌ها مطالب فصل را مرور می‌کنید.

آزمون‌های جامع نوبت اول و دوم: با حل آن برای آزمون‌های هر دو نوبت آمادگی بیشتری کسب می‌کنید.

آزمون عملکردی: آموخته‌های شما را در حیطه‌های مختلف در عمل مورد سنجش قرار می‌دهد.

اولیای گرامی

همان‌طور که می‌دانید با تغییراتی که در سیستم آموزشی ایجاد شده، کتاب‌های درسی نیز تغییر کرده است و یادگیری کتاب‌های پُر بار درسی نیاز به تکرار و تمرین و ممارست دارد. کتاب‌های فارسی نقطه‌ی عطف پیوند روح لطیف کودکان با مهارت‌های زبان‌آموزی هستند که به شکلی دلنشین و روان در بستر ذائقه‌ی کودکان‌های دانش‌آموزان جاری می‌شود. امید دارم که در تمام لحظه‌های آموزش و تمرینات با پشتیبانی از ما و فرزندان‌تان به کاربردی شدن این کتاب کمک کنید.

همکاران عزیزم

مطالبی را در کتاب گنجانده‌ایم که تکمیل‌کننده‌ی تدریس عالی شماست. با معرفی این کتاب می‌توانید به تثبیت آموزش خود و یادگیری بهتر دانش‌آموزان عزیز کمک کنید. گذاشتن آزمون عملکردی در پایان هر فصل، دانش و مهارت کسب‌شده‌ی دانش‌آموز را می‌سنجد. آگاه هستید که دانش‌آموز باید یاد بگیرد دانشی را که کسب کرده در شرایطی واقعی یا نسبتاً واقعی به کار گیرد. امید است حاصل این تلاش مورد استفاده‌ی شما زحمت‌کشان عزیز قرار گیرد.

آموزش تصویری

در این کتاب بیش از هشت ساعت آموزش تصویری مطالب کتاب درسی به صورت رایگان ارائه شده است. جهت مشاهده‌ی فیلم‌های آموزش هر درس؛ با تلفن همراه QR کدهای درج شده در ابتدای هر فصل را اسکن کنید.

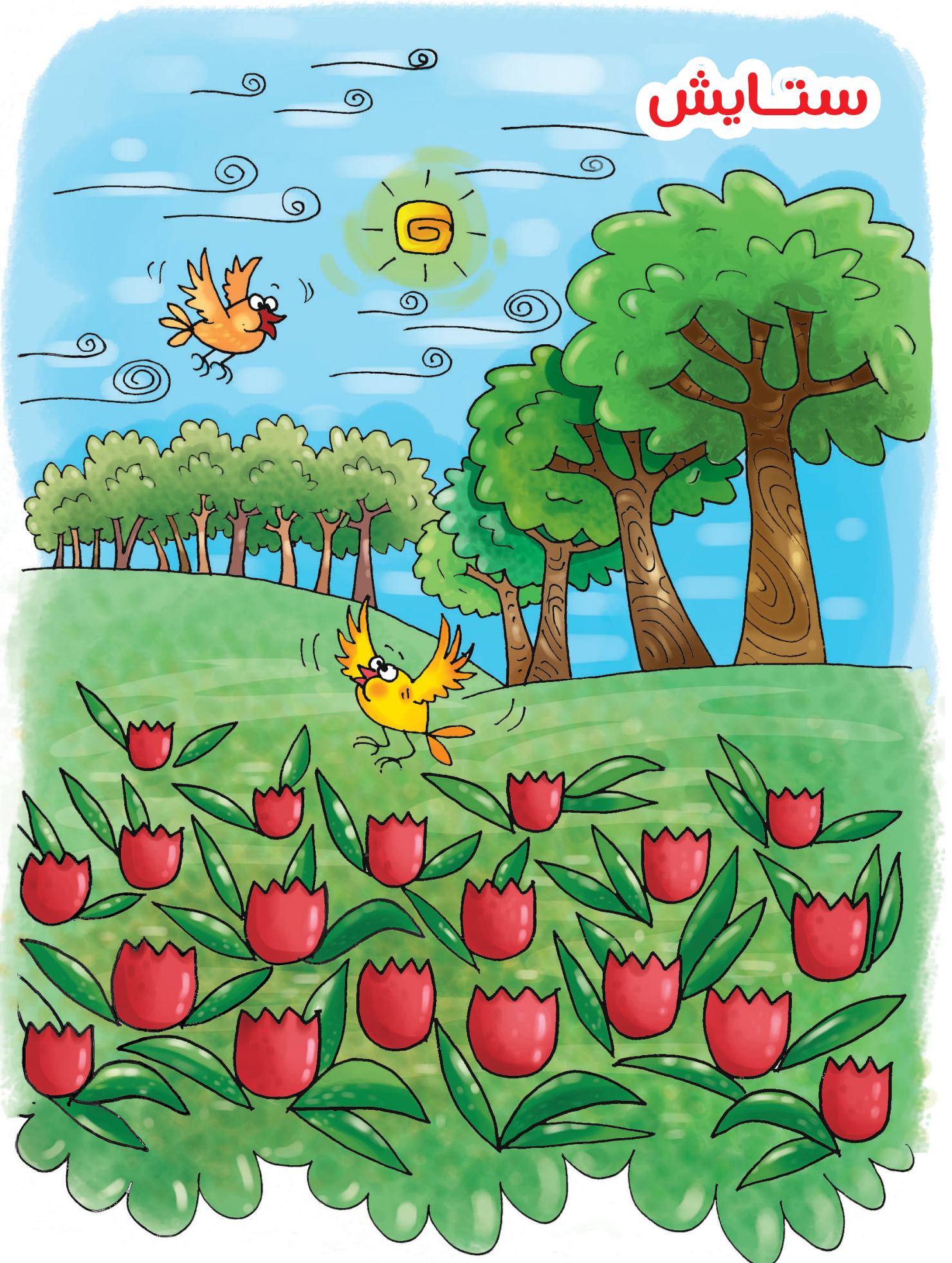
فهرست مطالب فارسی ششم دبستان

۱۱۹	فصل چهارم: نام‌آوران	۹	ستایش
۱۲۰	درس نهم: رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس	۱۲	فصل اول: آفرینش
۱۳۱	درس دهم: عطار و جلال‌الدین محمد	۱۳	درس اول: معرفت کردگار
۱۴۲	آزمون نوبت اول	۲۴	درس دوم: پنجره‌های شناخت
۱۴۴	درس یازدهم: شهدا خورشیدند	۳۶	آزمون دوره‌ای
۱۵۴	آزمون دوره‌ای	۳۸	آزمون عملکردی فصل اول
۱۵۶	آزمون عملکردی فصل چهارم	۴۱	فصل دوم: دانایی و هوشیاری
۱۵۹	فصل پنجم: راه زندگی	۴۲	درس سوم: هوشیاری
۱۶۰	درس دوازدهم: دوستی / مشاوره	۵۵	درس چهارم: داستان من و شما
۱۷۳	درس چهاردهم: راز زندگی	۶۷	درس پنجم: هفت خان رستم
۱۸۲	آزمون دوره‌ای	۸۲	آزمون دوره‌ای
۱۸۴	آزمون عملکردی فصل پنجم	۸۴	آزمون عملکردی فصل دوم
۱۸۷	فصل ششم: علم و عمل	۸۷	فصل سوم: ایران من
۱۸۸	درس پانزدهم: میوه‌ی هنر	۸۸	درس ششم: ای وطن
۲۰۳	درس شانزدهم: آداب مطالعه	۱۰۰	درس هشتم: دریاقلی
۲۱۳	درس هفدهم: ستاره‌ی روشن	۱۱۴	آزمون دوره‌ای
۲۲۲	نیایش	۱۱۶	آزمون عملکردی فصل سوم
۲۲۴	آزمون دوره‌ای		
۲۲۶	آزمون عملکردی فصل ششم		
۲۳۰	آزمون نوبت دوم		

ستایش

سینه

بیت اول به نام آن که جان را فکرت آموخت چراغ دل به نور جان برافروخت

ترتیب ارکان به نام آن که جان را فکرت آموخت چراغ دل به نور جان برافروخت

- معنی:** به نام خداوندی که به جان و روح، اندیشیدن آموخت / دل که مانند چراغ است با نور جان روشن گردانید.
- مفهوم:** خداوند جان و دل انسان را متعالی و ارزشمند گردانید.
- قافیه:** آموخت و برافروخت
- تعداد جمله:** ۳ جمله: (فعل: آموخت و برافروخت (روشن کرد) و آغاز می‌کنم محذوف)
- واژگان مهم:** فکرت: اندیشه، تفکر / برافروخت: روشن گردانید
- آرایه:** تشبیه: چراغ دل و نور جان / تناسب: دل و جان - فکر و جان

بیت دوم ز فضلش هر دو عالم گشت روشن ز فیضش خاک آدم گشت گلشن

ترتیب ارکان از فضلش دو عالم روشن گشت از فیضش خاک عالم گلشن گشت

- معنی:** به دلیل احسان خداوند هر دو عالم روشن شد / از بخشش او خاک آدم گلستان شد.
- مفهوم:** خداوند با احسان و بخشش خود هر دو عالم را روشن گردانید و به انسان روح داد.
- قافیه:** روشن و گلشن
- تعداد جمله:** ۲ جمله: (فعل: گشت، گشت)
- واژگان مهم:** فضل: احسان، بخشش / عالم: جهان / فیض: بخشش، عطا / گلشن: باغ
- آرایه:** کنایه: خاک آدم گلشن شدن کنایه از شاداب شدن و روح گرفتن

بیت سوم جهان، جمله، فروغ نور حق دان حق اندر وی، ز پیدایی است پنهان

ترتیب ارکان جمله جهان فروغ نور حق دان حق اندر وی، ز پیدایی پنهان است

- معنی:** کل جهان جلوه‌ی روشنایی نور خداوند است / گرچه خداوند ظاهراً ناپیداست، اما همه‌جا نشانه‌های او پیداست.
- مفهوم:** جهان و نعمت‌هایی که در جهان است، جلوه‌های آشکار و پنهان وجود خداست.
- قافیه:** دان و پنهان
- تعداد جمله:** ۲ جمله: (فعل: دان، است)
- واژگان مهم:** جمله: کل، به تمامی / فروغ: نور، پرتو، روشنایی
- آرایه:** تضاد: پیدا و پنهان / تناسب: فروغ و نور

برو از بهر او، چشم دگر جوی

خرد را نیست تاب نور آن روی

بیت چهارم

از بهر او برو، چشم دگر جوی

خرد را تاب نور آن روی نیست

ترتیب ارکان

معنی: عقل و هوش انسان توان دیدن روی خداوند را ندارد / برای درک خداوند باید وسیله‌ی (چشم) دیگری را یافت.

مفهوم: عقل و خرد انسان توانایی درک و دیدن شکوه خداوند را ندارد.

قافیه: روی و جوی

تعداد جمله: ۳ جمله: (فعل: نیست، برو، جوی)

واژگان مهم: خرد: عقل، هوش / تاب: توانایی / بهر: برای / جوی: جست‌وجو کن

آرایه: کنایه: تاب نور روی نداشتن کنایه از ناتوانی و عاجز بودن - چشم دگر جستن کنایه از ظاهر را رها کردن و به دنبال

حقیقت رفتن / تناسب: روی و چشم / تشخیص: خرد را تاب نیست.

نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش

در او هرچه بگفتند از کم و بیش

بیت پنجم

از دیده‌ی خویش نشانی داده‌اند

در او هرچه از کم و بیش بگفتند

ترتیب ارکان

معنی: در توصیف خدا هرچه کم و زیاد گفته‌اند / گفته‌ی آن‌ها براساس تصور خود بوده است.

مفهوم: هرکسی خداوند را از منظر و چشم خود می‌بیند.

قافیه: بیش و خویش

تعداد جمله: ۲ جمله: (فعل: بگفتند و داده‌اند)

واژگان مهم: نشانی: علامت / دیده: چشم

آرایه: تضاد: کم و بیش

همه عالم کتاب حق تعالی است

به نزد آن که جانش در تجلی است

بیت ششم

همه عالم کتاب حق تعالی است

به نزد آن که جانش در تجلی است

ترتیب ارکان

معنی: از منظر و دیدگاه کسی که جان و روحش، جلوه‌گاه آینه‌ی خداوند است / تمام دنیا نشانی از وجود خداوند است.

مفهوم: همه‌ی دنیا نشانه‌ی وجود خداوند است.

قافیه: تجلی و تعالی / ردیف: است و است

تعداد جمله: ۲ جمله: (فعل: است)

واژگان مهم: تجلی: پیدا شدن، جلوه کردن

آرایه: کنایه: جان در تجلی بودن کنایه از همراه شدن با خداوند است. / تشبیه: عالم به کتاب تشبیه شده است.

مثنوی

قالب شعر:

معرفت کردگار

این همه خَلق را که شما بینید بدین چندین بسیاری، این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است و نعمت بر ایشان از وی است آفریدگار را بیاید پرستیدن و بر نعمت او سپاس داری باید کردن. اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت از این و نااندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل، و نادانی، گمراهی است.

متن

معنی:

این همه آفریده را که در جهان می بینید که تعداد آن ها بسیار است، خالق و آفریننده ای دارد و او خداوند است. نعمت هایی که در جهان است، فضل و بخشش اوست. ما باید آفریننده ای جهان را بپرستیم و شکرگزار نعمت های او باشیم. اندیشه و تفکر درباره ای آفریننده و آفریده شده، دل را روشن می کند و بی خبری و نادانی باعث تاریکی دل و نادانی انسان می شود.

مفهوم:

ما آفریده ای خداوند متعال هستیم و باید شکرگزار نعمت های او باشیم.

واژگان مهم:

خلق: آفریده / خالق: آفریننده / فضل: احسان، بخشش / سپاس داری: شکرگزاری / اندیشه کردن: تفکر کردن /

مخلوق: آفریده شده / افزایش: زیاد کند، افزایش دهد / غفلت: بی خبری / گمراهی: به بیراهه رفتن

آرایه:

تضاد: بین اندیشه کردن و نااندیشیدن / تضاد: بین خالق و مخلوق

بیت اول

باز به گردون رسید، ناله ی هر مرغ زار

باد بهاری وزید از طرف مرغزار

ترتیب ارکان

ناله ی هر مرغ زار باز به گردون رسید

باد بهاری از طرف مرغزار وزید

معنی:

باد بهاری از سمت چمن زار وزید / دوباره آواز عاشقانه ی هر مرغ بلند شد و به آسمان رسید.

مفهوم:

بهار از راه رسید و صدای آواز پرندگان بلند شد.

تعداد جمله:

۲ جمله: (فعل: وزید / رسید)

واژگان مهم:

مرغزار: چمنزار، سبزه زار / گردون: آسمان / زار: ناتوان، ضعیف (مرغ زار: مرغی که نالان آوازهای عاشقانه می خواند.)

آرایه:

تشخیص: ناله ی مرغ / کنایه: به گردون رسید کنایه از انتشار صدا

ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع

بیت دوم

بوی خوش لاله‌زار را غنیمت شمار

خیز و جنبش باد ربیع، ناله‌ی موزون مرغ

ترتیب ارکان

معنی: برخیز و حرکت باد بهاری و ناله‌ی آهنگین مرغ و بوی خوش لاله‌ها را قدر بدان.

مفهوم: از جا برخیز و قدر زیبایی‌های فصل بهار را بدان.

تعداد جمله: ۲ جمله: (فعل: خیز/ غنیمت شمار)

واژگان مهم: غنیمت: قدر دانستن، آنچه به دست آید، سود، فرصت / ربیع: بهار / موزون: دارای وزن و آهنگ، سنجیده

آرایه: تناسب: مرغ، ناله، ربیع، باد

بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار

هر گل و برگ‌ی که هست یاد خدا می‌کند

بیت سوم

بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار را خواند

هر گل و برگ‌ی که هست یاد خدا می‌کند

ترتیب ارکان

معنی: تمام گل و گیاهان از خدا یاد می‌کنند / بلبل و قمری چه می‌خوانند؟ از خدا یاد می‌کنند.

مفهوم: همه‌ی موجودات خداوند را ستایش می‌کنند.

تعداد جمله: ۴ جمله: (هست، می‌کند، خواند، خواند)

واژگان مهم: قمری: اسم یک پرنده / خداوندگار: آفریننده، خداوند

آرایه: تناسب: گل، برگ، بلبل، قمری / تشخیص: گل، برگ، بلبل، قمری. یاد خداوندگار می‌کند / تلمیح: اشاره به آیات قرآن

هر ورقش دفتری ست، معرفت کردگار

برگ درختان سبز در نظر هوشیار

بیت چهارم

هر ورقش دفتر معرفت کردگار است

برگ درختان سبز در نظر هوشیار

ترتیب ارکان

معنی: از نظر انسان دانا، برگ سبز درختان / هر ورقش، نشانه‌ای از شناخت خداوند است.

مفهوم: نشانه‌های شناخت خداوند در همه جا وجود دارد.

تعداد جمله: ۱ جمله: (فعل: است)

واژگان مهم: هوشیار: انسان دانا / معرفت: شناخت به علم و دانش

آرایه: تناسب: ورق، دفتر، برگ، درخت / تشبیه: برگ درختان «مشبه»، دفتر «مشبه‌به»

گزینه چند؟

- ۱ جمع و مفرد کلمه‌ها در کدام گزینه درست است؟
- (۱) اجلاد (جلد) - میزان (میز) - مستندات (سند)
 ○ (۲) اطراف (طرف) - املاک (ملاک) - اسناد (سند)
 ○ (۳) قوا (قوه) - عجایب (عجیب) - مشروط (شرط)
 ○ (۴) علما (علم) - امرا (امیر) - عناصر (عنصر)
- ۲ در کدام یک از گزینه‌ها مراعات نظیر دیده می‌شود؟
- (۱) زمین بنده و چرخ یار من است
 ○ (۲) گر از عهد خریدت یاد آمدی
 ○ (۳) سر من مست جمالت، دل من رام خیالت
 ○ (۴) نابرده رنج گنج می‌شیر نمی‌شود
- ۳ در کدام گزینه غلط املائی کمتری وجود دارد؟
- (۱) گنجشکان قوقا کردند. از درخت برخوردارند و در هوای مکتب چرخ زدند.
 ○ (۲) قریو شادی و شغف سالن را شکافت. بچه‌ها برای ایران اشعاری نقض خواندند.
 ○ (۳) یقین دارم که ثواب‌های خاموشی بی‌نهایت و لایق بخشش است.
 ○ (۴) تلاش شما با عس عذت و عظمت ایران می‌شود.
- ۴ کدام دو کلمه با هم، هم‌خانواده هستند؟
- (۱) عازم - عظیم
 ○ (۲) حیات - حیاط
 ○ (۳) عالم - عمل
 ○ (۴) رابطه - روابط
- ۵ معنی چند واژه درست است؟
- (آوخ: دریغ) - (بحر: پیروی) - (بی‌درنگ: فوری) - (اعتبار: آبرو) - (حاشیه: خراشیدن)
- (۱) دو
 ○ (۲) سه
 ○ (۳) یک
 ○ (۴) پنج
- ۶ بیت زیر با کدام ضرب‌المثل ارتباط دارد؟
- «از گفته‌ی ناکرده و بیهوده چه حاصل»
- (۱) زبان سرخ، سر سبز می‌دهد بر باد
 ○ (۲) کم گوی و گزیده گوی چون در
 ○ (۳) دو صد گفته چون نیم کردار نیست
 ○ (۴) شکر نعمت، نعمت افزون کند
- ۷ کدام گزینه ترکیب وصفی نیست؟
- (۱) نیک‌مرد
 ○ (۲) پیرمرد
 ○ (۳) خون شهید
 ○ (۴) بزرگ‌راه
- ۸ معنی کلمه‌ای که زیر آن خط کشیده شده، کدام است؟
- خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع
- (۱) زمستان
 ○ (۲) بهار
 ○ (۳) تابستان
 ○ (۴) موسم
- ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

تمرین چالشی

♦ متن زیر را بخوان و به پرسش‌های آن پاسخ بده.

گویند روزی مردی ..... خانه‌ی یکی ..... آشنایان خود رفت. صاحبخانه ..... او کاسه‌ی آتش داغ آورد و میهمان هنوز دست ..... کاسه‌ی آتش نزنده بود که دندانش به شدت درد گرفت. او دست ..... دهان خود گذاشته بود و ..... درد ..... خود می‌پیچید. صاحبخانه ..... خیال آن که او ..... آن آتش خورده و دهانش سوخته است، گفت: «بهتر بود صبر می‌کردی تا آتش کمی سرد می‌شد و دهانت نمی‌سوخت.»

میهمان که هم ..... درد دندان رنج می‌برد و هم ..... حرف صاحبخانه شرمگین شده بود گفت: .....

۱ متن بالا را با حروف (به، از، برای، روی، در) کامل کن.

۲ فعل‌های متن را پیدا کن و بنویس.

۳ نهاد فعل‌های نوشته‌شده را روی متن نشان بده.

۴ پس از کامل کردن متن، متمم را روی متن نشان بده.

۵ یک ترکیب وصفی و یک ترکیب اضافی بنویس.

۶ ضرب‌المثل مربوط به متن چیست؟ در مورد کاربرد آن در یک خط توضیح بده.

۷ جدول را کامل کن.

مفعول	متمم	مفعول	نهاد	جمله
				ای مادر عزیز که جان داده‌ای مرا
				باد بهاری وزید از طرف مرغزار
				به نام آن که جان را فکرت آموخت

۸ بیت زیر را به زبان ساده بنویس. این بیت چند جمله دارد؟ مشخص کن.

گر بود اختیار جهانی به دست من می‌ریختم تمام جهان را به پای تو

۹ هم‌خانواده‌ی کلمات زیر را بنویس.

تعلیم: ..... دروس: ..... عامل: ..... رابطه: .....

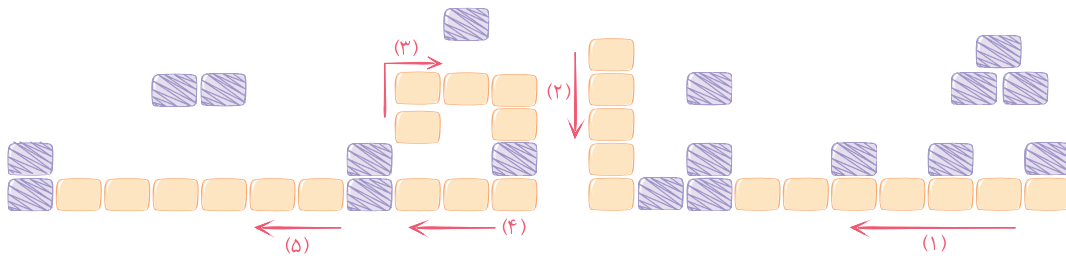

خلاقیت و تقویت حافظه

♦ با توجه به درس، جدول را کامل کن.

۴ یکی از پنجره‌های شناخت

۵ دیدن دقیق

۱ چند گروه پنجره‌ی شناخت در درس آموختی؟

۲ .... نیکو

۳ مخالف شباهت

دنیای بزرگان

محمد بن زهیر سمرقندی

از کاتبان و نویسندگان قرن هفتم بود. این که ظهیری چندسالی می‌زیسته نامشخص است. از آثار این نویسنده «سندبادنامه» را می‌توان نام برد. ظهیری این کتاب را با بهره‌گیری از آیات قرآن و حدیث‌ها، سروده‌ها و زبانزدهای فارسی و عربی به رشته‌ی تحریر درآورده است.

ابوالقاسم حالت

شاعر، مترجم و طنزپرداز ایرانی بود. او شاعر «پاینده باد ایران» اولین سرود ملی ایران بعد از انقلاب است. دیوان حالت و نیز دیوان شوخ و فکاهیات از کتاب‌های اوست.

۱

پاسخ مناسب را با ✓ مشخص کن.

الف) کتاب «گلشن راز» از شبستری است.

ب) نهاد جمله‌ی «گلی را در باغ دیدم»، گلی است.

ج) چشمان غمگین، ترکیب اضافی است.

۲

جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کن.

الف) ما باید به ..... (رعایت - رایت) اخلاق و آداب نیک پایبند باشیم.

ب) آفریدگار را بیاید پرستیدن و بر ..... (نأمت - نعمت) او سپاس‌داری باید کردن.

ج) دیدی که آخر به ..... (تمع - طمع) دانه خودت را گرفتار کردی.

۳

کدام واژه با توجه به معنی آن درست نوشته نشده است؟

الف) بحر: دریا   ب) تلخیص: خلاصه

ج) تجلی: پیدا شدن   د) تعلیف: نوشتن

۴

کدام گروه هم‌خانواده نیستند؟

الف) جمع - اجتماع   ب) حس - حساسیت

ج) حفظ - محفوظ   د) حاصل - تحصیل

۵

جمله‌ی روبه‌رو دارای چه آرایه‌ی ادبی است؟ «جیب‌هایم پر از خالی است.»

الف) مراعات نظیر   ب) مبالغه   ج) متضاد   د) تشبیه

۶

مترادف واژه‌های زیر را از بین واژه‌های داده‌شده انتخاب کن و بنویس.

دنيا - سرخورد - بلندمرتبه - پافشاری - نادانی

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۷

ترکیب‌های وصفی و اضافی را مشخص کن.

شب سیاه - دفتر من - سومین کلاس - بزرگ مرد - دنیای مریم - صاحب کلاس

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

متن را با دقت بخوان و به سؤالات آن پاسخ بده.

۸

هوای سردی بود و من لباس‌های گرمی پوشیده بودم. برف به شدت می‌بارید. دوستم علی به مدرسه نیامده بود و من بسیار نگرانم بودم. تصمیم گرفتم به خانه‌ی آن‌ها زنگ بزنم. علی گوشه‌ی را برداشت و پس از سلام و احوال‌پرسی فهمیدم که بیمار شده است. کتاب و دفتر خود را داخل کیف گذاشتم و به سمت خانه‌ی آن‌ها به راه افتادم تا دوستم تنها نماند.

الف) واژه‌هایی که زیر آن‌ها خط کشیده شده است، به ترتیب چه نقشی دارند؟

ب) چند جمله در متن بالا وجود دارد؟

ج) نهاد فعل برداشت کدام کلمه است؟

د) کدام آرایه‌ی ادبی در متن وجود دارد؟

خاطره‌ی اولین روز دوستی خود را بنویسید.

۹

آزمون عملکردی

فصل اول

مدت آزمون: ۳۰ دقیقه

شیوهی اجرا: فردی

نام: .....

نام خانوادگی: .....

آموزشگاه: .....

موضوع: انواع جمله

هدف یادگیری: ارزیابی دانش آموزان از شناخت انواع جمله در محتوای درسی، هم خانواده، نهاد و فعل

روزی یک مرد ثروتمند، پسر بچه‌ی کوچکش را به ده برد تا به او نشان دهد مردمی که در آنجا زندگی می‌کنند، چقدر فقیر هستند.

آن دو یک شبانه‌روز در خانه‌ی محقریک روستایی مهمان بودند. در راه بازگشت و در پایان سفر، مرد به پسرش گفت: «نظرت را در مورد مسافرتمان بگو.» پسر پاسخ داد: «عالی بود پدر!» پدر پرسید: «آیا به زندگی آنها توجه کردی؟» پسر پاسخ داد: «بله پدر!» و پدر پرسید: «چه چیزی از این سفر یاد گرفتی؟» پسر کمی اندیشید و بعد به آرامی گفت: «فهمیدم که ما در خانه یک سگ داریم و آنها چهارتا. ما در حیاطمان یک فواره داریم و آنها رودخانه‌ای دارند که نهایت ندارد. ما در حیاطمان فانوس‌های تزئینی داریم و آنها ستارگان را دارند. حیاط ما به دیوارهایش محدود می‌شود اما باغ آنها بی‌انتهاست!» با شنیدن حرف‌های پسر، زبان مرد بند آمده بود. بعد پسر بچه اضافه کرد: «متشکرم پدر، تو به من نشان دادی که ما چقدر فقیر هستیم.»

دستور کار

۱ برای هر کدام از انواع خواسته شده‌ی جمله، یک مثال از داخل متن بیاور.

جمله‌ی خبری:

جمله‌ی عاطفی:

جمله‌ی پرسشی:

جمله‌ی امری:

۲ هم خانواده‌ی واژه‌های زیر را از داخل متن بنویس.

ناظر: فقرا: مسافر:

سخن

بیت اول	با اینکه سخن به لطف آب است	کم گفتن هر سخن صواب است
ترتیب ارکان	با اینکه سخن به لطف آب است	کم گفتن هر سخن صواب است

معنی:	هرچند سخن به روانی و دل‌نشینی آب است، کم گفتن و به اندازه سخن گفتن کاری پسندیده و درست است.
مفهوم:	توصیه به کم‌گویی و گزیده‌گویی
قافیه:	آب / صواب
ردیف:	است / است
تعداد جمله:	۲ جمله: (فعل: است و است)
واژگان مهم:	صواب: درست / لطف: نرمی / شادابی / پاکی
آرایه:	تشبیه: سخن به آب تشبیه شده است.

بیت دوم	آب ارچه همه زلال خیزد	از خوردن پر، ملال خیزد
ترتیب ارکان	آب ارچه همه زلال خیزد	از خوردن پر، ملال خیزد

معنی:	هرچند آب کاملاً زلال و پاک بیرون می‌آید، ولی خوردن زیاد آن باعث ناراحتی و آزرده‌گی می‌شود.
مفهوم:	نتیجه‌ی بد زیاد صحبت کردن بدون فکر
قافیه:	زلال، ملال
ردیف:	خیزد
تعداد جمله:	۲ جمله: (فعل خیزد مضارع)
واژگان مهم:	خیزد: ایجاد شدن، پدید آمدن / ملال: خستگی، ناراحتی / زلال: پاک، صاف

بیت سوم	کم‌گوی و گزیده‌گوی، چون دُر	تا ز اندک تو، جهان شود پُر
ترتیب ارکان	چون دُر کم‌گوی و گزیده‌گوی	تا ز اندک تو، جهان پُر شود

معنی:	سعی کن سخن کم بگویی اما حرف بالارزش مانند مروارید بزنی تا در دنیا همه از آن بهره‌مند شوند.
مفهوم:	کم‌گویی، گزیده‌گویی و سنجیده‌گویی
قافیه:	دُر / پُر
تعداد جمله:	۳ جمله: (فعل‌های گوی (امر) / گوی (امر) / شود (مضارع))
واژگان مهم:	گزیده: سنجیده، برگزیده / دُر: مروارید / اندک: کم
آرایه:	تشبیه: چون دُر / تضاد: اندک، پُر / ضرب‌المثل: کل بیت

متن زیر را بخوان و با توجه به متن به سؤالات آن پاسخ بده.

دهخدا برای نوشتن این لغت‌نامه، شب و روز به مطالعه و جمع‌آوری اطلاعات مشغول بود. آن‌طور که نوشته‌اند، وی چند

میلیون یادداشت از روی متون معتبر استادان شعر و نثر فارسی و عربی و علوم دیگر فراهم آورده بود.

الف) در متن چند غلط املایی می‌بینی؟ پیدا کن و درست آن را بنویس.

ب) مفرد واژه‌های جمع را بنویس.

مفرد	جمع

ج) یک ترکیب وصفی و یک ترکیب اضافی داخل متن را بنویس.

اضافی	وصفی

ابیات و عبارات زیر را به زبان ساده و امروزی بازنویسی کن.

دوست همی طلب و دوستان کهن را بر جای همی دار.

آفریدگار را ببايد پرستيدن و بر نعمت او سپاس‌داري بايد کردن.

ز کژی بتر، هیچ اندیشه نیست»

«به گیتی به از راستی، پیشه نیست

ای میوه‌فروش هنر، این دکه و بازار»

«جز دانش و حکمت نبود میوه‌ی انسان

۸ جدول زیر را کامل کن.

«بلم آرام چون قویی سبکبار به نرمی بر سر کارون همی رفت»

مشبه	مشبه‌به	وجه‌شبه	ادات تشبیه

۹ با استفاده از آرایه‌های ذکر شده جمله بساز.

- آسمان (مبالغه):

- گل و بلبل (مناظره):

- کفش (جان‌بخشی):

۱۰ هم‌خانواده‌ی واژه‌های زیر را بنویس.

وصف = ... مثل = ... طاهر = ... عزت = ...
تحقیق = ... مقصد = ... ضعیف = ... قدس = ...

۱۱ هم‌معنی واژه‌ها را از داخل کلمه‌ها پیدا کن و بنویس.

فیض: ..... قید: ..... کردار: ..... گزاف: .....
مشفق: ..... هجر: ..... فریب: ..... ناچار: .....

ناگزیر	بخشش	رفتار	بند	جدایی	دروغ	دلسوز	نیرنگ
--------	------	-------	-----	-------	------	-------	-------

۱۲ خاطره‌ای از سال تحصیلی که گذشت در دفترت بنویس و در آن از حروف زیر استفاده کن.

«که - و - اگرچه - اما - ولی»

۱۳ ضرب‌المثل زیر را توضیح بده.

«کار نیکو کردن از پر کردن است.»